
Vergaderjaar 2018–2019

21 501-02

Raad Algemene Zaken en Raad Buitenlandse Zaken

AQ

BRIEF VAN DE MINISTER VOOR BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 17 mei 2019

Hierbij bied ik u de geannoteerde agenda aan voor de Raad Buitenlandse Zaken Handel van 27 mei 2019.

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,
S.A.M. Kaag

GEANNOTEEERDE AGENDA RAAD BUITENLANDSE ZAKEN/ HANDEL VAN 27 MEI 2019

Op 27 mei 2019 vindt onder Roemeens Voorzitterschap de Raad Buitenlandse Zaken (RBZ) over handel plaats in Brussel. Op de agenda staan de modernisering van de Wereldhandelsorganisatie (*World Trade Organization*, WTO), de stand van zaken van de handelsbetrekkingen tussen de EU en de Verenigde Staten (VS) en de voorbereiding voor de ondertekening van het handelsakkoord en het investeringsakkoord tussen de EU en Vietnam.

Tijdens de lunch zal worden gesproken over de opvolging van de Europese Raad en zal de Europese Commissie de stand van zaken met betrekking tot de lopende onderhandelingen over handelsakkoorden toelichten.

WTO hervorming

De Raad zal zich buigen over de stand van zaken inzake de hervorming van de WTO. In de afgelopen maanden is onder leiding van de Nieuw-Zeelandse ambassadeur, David Walker, een informele dialoog hierover gestart. Het doel van deze dialoog is een oplossing te vinden voor de blokkade van het WTO-beroepslichaam (*Appellate Body*). Recent heeft ambassadeur Walker verslag gedaan van de voortgang aan de WTO-leden. De VS is een van de genodigden bij deze dialoog. Opvallend is dat de VS zich niet mengt in de discussie, als de VS al aanwezig is.

Binnen de Raad is brede steun voor de inzet van de Europese Commissie. Op dit moment houdt de EU vast aan de technische oplossingen ten aanzien van geschillenbeslechting die in december bij de WTO op tafel gelegd zijn.¹ Een groot deel van de lidstaten is van mening dat de EU zich moet mengen in de fundamentele discussie over hoe geschillenbeslechting bij de WTO eruit moet zien. Het kabinet zal in Brussel pleiten voor het voeren van deze discussie in EU-verband, zodat in eventuele oplossingsrichtingen de Europese belangen behartigd zijn.

EU-VS handelsbetrekkingen

Tijdens de Raad Buitenlandse Zaken Handel zal de Commissie een update geven van de handelspolitieke gesprekken die met de VS gevoerd zijn. De EU en de VS werken op dit moment aan de uitwerking van de verklaring tussen Commissievoorzitter Juncker en president Trump van 25 juli 2018. Tijdens de Landbouw- en Visserijraad van 15 april 2018 heeft de Raad mandaten aan de Europese Commissie gegeven om met de VS te onderhandelen over een tarievenakkoord beperkt tot industriële goederen, inclusief visserij, en een akkoord over conformiteitsbeoordeling. Er is nog geen eerste onderhandelingsronde gepland.

Daarnaast zullen de lidstaten met de Commissie ook gerelateerde ontwikkelingen bespreken, zoals de handelspolitieke relatie tussen de VS en China en de langlopende geschillen tussen de EU en de VS over subsidies aan Boeing en Airbus.

Binnen de Raad is grote steun voor het werk van de Commissie en voor een eensgezind EU-optreden. Ook het kabinet is van mening dat het belangrijk is en blijft om met de VS aan een positieve handelsagenda te werken. De VS is een belangrijke partner om in multilateraal verband

¹ Betreft de voorstellen ten aanzien van geschillenbeslechting onder (3) in de moderniseringsvoorstellen, zie http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/september/tradoc_157331.pdf

gedeelde zorgen, zoals staatskapitalisme en overcapaciteit, aan te pakken. Het kabinet ziet de onderhandelingen over een beperkt tarievenakkoord en een akkoord over conformiteitsbeoordelingen als een gepast middel om de bilaterale handelsrelatie met de VS te versterken en te de-escaleren. Het is daarbij wel van belang dat de VS de tarieven op staal- en aluminiumproducten uit de EU intrekt en geen nieuwe tarieven op Europese producten instelt. Nederland zal deze boodschap ook tijdens de Raad afgeven.

Handelsakkoord en investeringsakkoord EU-Vietnam

Ook zal tijdens de Raad worden gesproken over de ondertekening van het handelsakkoord en investeringsakkoord tussen de EU en Vietnam. Het Voorzitterschap heeft dit punt nu op de agenda van de Raad gezet om alvast de politieke steun voor ondertekening te inventariseren. Besluitvorming voor ondertekening van het handelsakkoord en investeringsakkoord is nog niet aan de orde. Volgens de voorlopige planning is de aanname van het Raadsbesluit ter ondertekening voorzien voor eind juni 2019. De datum voor ondertekening van beide akkoorden is nog niet bekend.

Na ondertekening zullen beide akkoorden nog worden voorgelegd aan het Europees Parlement ter goedkeuring. Vervolgens kan het handelsakkoord in werking treden. Voordat het investeringsakkoord in werking kan treden, dient het eerst nog door de nationale parlementen van de EU-lidstaten te worden goedgekeurd. Het investeringsakkoord vervangt 21 bestaande bilaterale investeringsverdragen van lidstaten met Vietnam, waaronder het bilaterale investeringsakkoord tussen Nederland en Vietnam. Het investeringsakkoord is woordelijk gelijk aan het EU-Singapore investeringsakkoord.

Binnen de Raad bestaat brede steun voor de ondertekening van het handels- en investeringsakkoord. Naast de positieve effecten voor bilaterale handel en investeringen leven tegelijkertijd zowel in de Raad als het Europees Parlement zorgen over de arbeid- en mensenrechtensituatie in Vietnam. De inwerkingtreding van het handelsakkoord biedt een platform om de dialoog met Vietnam over de mensenrechten- en arbeidsrechtensituatie in Vietnam te versterken.

Deze bijlage bevat EU-handelsakkoorden die nog niet in werking zijn getreden en waarbij de betrokken partijen al wel de intentie kenbaar hebben gemaakt om een handelsakkoord te verkennen. Deze rapportage wordt ieder kwartaal aan de Kamer toegezonden.

A. Multilaterale handelsakkoorden

–

B. Plurilaterale handelsakkoorden

Milieugoederenakkoord (*Environmental Goods Agreement (EGA)*):

Sinds juli 2014 onderhandelen achttien partijen, waaronder de EU, over een milieugoederenakkoord. Dit beoogde akkoord richt zich op de vrijmaking van de handel in goederen die bijdragen aan milieu en klimaatdoelstellingen. Hiertoe onderhandelen deelnemende partijen over een lijst van «groene goederen». Eveneens wordt getracht de aan deze producten gekoppelde diensten op termijn te liberaliseren. De Europese Commissie onderhandelt op basis van het mandaat vastgesteld door de Raad in 2014. Inmiddels hebben 18 onderhandelingsrondes plaatsgevonden en zijn mogelijke hoofdlijnen van een akkoord (zogenoemde «*landing zones*») geïdentificeerd. Partijen hebben gepoogd de onderhandelingen in 2016 af te ronden, maar zijn daar niet in geslaagd. Hierop zijn de onderhandelingen stilgelegd. Het is onduidelijk wanneer de onderhandelingen worden hervat, gezien het veranderde internationale krachtenveld sinds 2016.

Verdrag over de handel in diensten (*Trade in Services Agreement (TiSA)*):

Het *Trade in Services Agreement (TiSA)* is een plurilateraal handelsakkoord over de handel in diensten waarover de EU tot in december 2016 met 22 WTO-leden onderhandelde, op basis van een mandaat van de Raad uit maart 2013.² Het doel van het akkoord is onder meer om afspraken te maken over internationale *e-commerce*, datastromen, telecommunicatie, transport, kennismigratie en betere regelgeving. Van 2 tot en met 10 november 2016 heeft de 21ste onderhandelingsronde plaatsgevonden. De Europese Commissie heeft een verslag van deze ronde op haar website gepubliceerd.³ Sindsdien zijn er in verband met het veranderde internationaal krachtenveld geen onderhandelingen meer geweest. Het is onbekend wanneer de onderhandelingen worden hervat.

Start onderhandelingen over elektronische handel (*E-commerce negotiations*)

Op 13 december 2017 hebben 70 WTO-leden, waaronder de EU, de VS, Japan en China, op de 11de Ministeriële Conferentie van de WTO een gezamenlijke verklaring afgelegd inhoudende dat gestart zou worden met verkennende gesprekken ten behoeve van toekomstige onderhandelingen over *e-commerce*. Op 25 januari jl. hebben 76 leden van de WTO, waaronder de eerdergenoemde leden, in een gezamenlijke *Joint Statement Initiative* te Davos besloten onderhandelingen te starten over handel gerelateerde aspecten van *e-commerce*. De onderhandelingen vinden plaats op grond van het mandaat dat de Raad aan de Europese Commissie heeft verleend voor de Doha Ontwikkelingsagenda. De Raad

² <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6891-2013-ADD-1-DCL-1/en/pdf>

³ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2016/november/tradoc_155095.pdf

buigt zich binnenkort over aanvullende onderhandelingsrichtlijnen. Een eerste onderhandelingsronde is voorzien van 15 tot en met 17 mei a.s.

C. Bilaterale handelsakkoorden

C.1 Afrika:

Op basis van een mandaat uit 2002 zijn in hetzelfde jaar de onderhandelingen gestart met landen in Afrika, de Cariben en de Stille Oceaan (ACS-landen) over een Economisch Partnerschapsakkoord (EPA). De landen zijn verdeeld in zeven regio's, waarvan er vijf in Afrika liggen, één in de Cariben en één in de Stille Oceaan. Een interim-EPA is beperkt in reikwijdte (vaak alleen bepalingen over goederen en ontwikkelings samenwerking en soms gericht op een beperkt aantal landen in de regio), terwijl een volledige EPA doorgaans betrekking heeft op meerdere onderwerpen, waaronder handel in goederen en diensten, investeringen, intellectueel eigendom, duurzaamheid en aanbestedingen, en een gehele regio beslaat.

Economisch Partnerschap Centraal Afrika (Centraal Afrika-EU EPA):

Onderhandelingen over een brede EPA met Centraal-Afrika verlopen moeizaam. Alleen met Kameroen is een tijdelijke EPA afgesloten. Een vijfde bijeenkomst van het EPA comité is voorzien in december 2019. In de tussentijd vindt overleg plaats over mogelijke verdieping van de overeenkomst. Congo komt in aanmerking voor preferenties onder het Algemeen Preferentieel Stelsel. Sinds 1 januari 2014 komt Gabon daar niet meer voor in aanmerking. De overige landen van deze regio vallen onder de «minst-ontwikkelde landen» en genieten daarom rechten- en quota-vrije toegang tot de EU-markt onder het zogenoemde «*Everything but Arms*» schema.

Economisch Partnerschap Westelijk Afrika (ECOWAS-EU EPA):

Eind 2014 is een akkoord bereikt met de zestien landen in de Westelijk Afrikaanse regio (verenigd in de *Economic Community of West African States*, ECOWAS) over een EPA. Nigeria is het enige land in West-Afrika dat de EPA niet getekend heeft. Het akkoord komt in aanmerking voor voorlopige toepassing wanneer de ECOWAS-lidstaten het akkoord allemaal getekend hebben en wanneer minimaal twee derde van de ECOWAS-lidstaten het akkoord hebben geratificeerd. In afwachting van een volledige EPA, zijn interim-EPA's met Ghana en Ivoorkust in september 2016 tot stand gekomen. Beide interim-EPA's worden voorlopig toegepast (Ivoorkust per 3 september 2016 en Ghana per 15 december 2016). Technische bijeenkomsten met beide landen hebben plaatsgevonden in oktober 2018.

Economisch Partnerschap Oostelijk Afrika (EAC-EU EPA):

Eind 2014 is een akkoord bereikt met de vijf landen in de Oostelijk Afrikaanse regio (de *East African Community*, EAC) over een EPA. Op 1 september 2016 tekenden Kenia en Rwanda de overeenkomst. Ook alle EU-lidstaten en de EU hebben de overeenkomst getekend. Op de EAC-Top van 20 mei 2017 is de EU ingegaan op zorgpunten van enkele EAC-leden. Op de Top van 1 februari 2019 is afgesproken om binnen vier maanden meer helderheid te krijgen over deze zorgpunten.

Economisch Partnerschap Oostelijk en Zuidelijk Afrika (ESA-EU EPA):

In afwachting van een volledige EPA is voor Madagaskar, Mauritius, de Seychellen en Zimbabwe een interim-EPA van kracht. In januari 2019 kwamen genoemde landen overeen om de overeenkomst te verdiepen. Zo zal medio 2019 een formeel besluit genomen worden over modernisering van de regels van oorsprong. Eind 2019 komt het EPA comité bijeen in de Seychellen.

Economisch Partnerschap Zuidelijk Afrika (SADC-EU EPA):

Na bijna vijftien jaar onderhandelen is er eind 2014 een akkoord bereikt met de zes landen in de Zuidelijk Afrikaanse regio (de *Southern African Development Community*, SADC) over een EPA. De EPA is in juni 2016 tot stand gekomen en wordt sinds 10 oktober 2016 voorlopig toegepast. In de EU-lidstaten zal, aangezien het een gemengd akkoord betreft, de nationale goedkeuringsprocedure worden opgestart.

Egypte (*Deep and Comprehensive Free Trade Agreement* (DCFTA)):

In 2004 trad een associatieakkoord tussen de EU en Egypte in werking. Dit heeft vrijhandel van goederen bewerkstelligd door de afschaffing van invoerrechten voor industriële producten en omvatte diverse concessies voor landbouwproducten. In 2010 trad additioneel een akkoord in werking met betrekking tot landbouw en visserij. In 2011 kreeg de Europese Commissie een mandaat om te onderhandelen over verbreding en verdieping van het akkoord, met afspraken over onder meer handel in diensten en investeringen. Een dialoog daarover is gestart in juni 2013. Er is geen zicht op opening van de onderhandelingen.

Marokko (*Deep and Comprehensive Free Trade Agreement* (DCFTA)):

Het associatieakkoord tussen de EU en Marokko is in werking getreden in maart 2000. Het akkoord heeft geleid tot de geleidelijke afbouw van invoerrechten voor industriële producten en liberalisatie voor landbouw- en visserijproducten. In 2011 kreeg de Europese Commissie een mandaat om te onderhandelen over verbreding en verdieping van het akkoord, met afspraken over onder meer handel in diensten en investeringen. De onderhandelingen daarover zijn in april 2013 van start gegaan. Sinds de vierde ronde in april 2014 liggen de onderhandelingen stil. Marokko wenste meer tijd voor interne afstemming. In oktober 2012 trad daarnaast een separaat akkoord in werking op het gebied van landbouw en visserij. Op 21 december 2016 heeft het EU-Hof geoordeeld dat het associatieakkoord géén betrekking heeft op producten uit de Westelijke Sahara. De Commissie heeft daarop op 11 juni 2018 voorstellen aan de Raad voorgelegd, waarmee de geografische reikwijdte van twee protocollen (import, oorsprongsregels) bij het associatieakkoord met Marokko wordt uitgebreid naar de Westelijke Sahara. Het Europees Parlement heeft op 16 januari 2019 haar goedkeuring gegeven en de Raad heeft op 28 januari 2019 het besluit tot sluiting van het akkoord vastgesteld. De aangepaste protocollen kunnen pas in werking treden nadat ook in Marokko het ratificatieproces is afgerond.

Daarnaast hebben onderhandelingen plaatsgevonden over een nieuw EU-visserijprotocol met Marokko en wijziging van de partnerschapsovereenkomst inzake visserij, zodat deze tevens van toepassing is op de wateren grenzend aan de Westelijke Sahara. Dit was nodig, omdat het EU-Hof heeft geoordeeld dat de visserijpartnerschapsovereenkomst niet van toepassing is op de wateren die grenzen aan de Westelijke Sahara. Het Europees Parlement heeft op 12 februari 2019 haar goedkeuring gegeven

en de Raad heeft op 4 maart 2019 het besluit tot sluiting vastgesteld. De overeenkomst kan pas in werking treden nadat ook in Marokko het ratificatieproces is afgerond.

Tunesië (*Deep and Comprehensive Free Trade Agreement (DCFTA)*):

Het associatieakkoord tussen de EU en Tunesië is in 1998 in werking getreden. In 2008 zijn de douanerechten voor industrieproducten volledig afgeschaft. In 2011 kreeg de Europese Commissie een mandaat om te onderhandelen over verbreding en verdieping van het akkoord, met afspraken over onder meer handel in diensten en investeringen. De EU-tekstvoorstellen en verslagen van de onderhandelingsrondes zijn online te vinden.⁴ Dit geldt tevens voor de resultaten van een consultatie met belanghebbenden.⁵ De vierde en laatste onderhandelingsronde vond plaats van 29 april tot en met 3 mei 2019 in Tunis. Het verslag van deze onderhandelingsronde is nog niet beschikbaar.

C.2 Azië:

ASEAN (*Association of Southeast Asian Nations*):

In 2007 zijn de onderhandelingen gestart tussen de EU en de *Association of Southeast Asian Nations (ASEAN)*⁶ om tot een regionaal handelsakkoord te komen. De basis hiervoor is het ASEAN-mandaat uit 2007. Na zeven onderhandelingsrondes hebben de EU-lidstaten in 2009 besloten om de onderhandelingen te vervolgen op het niveau van bilaterale handelsakkoorden met ASEAN-landen. Deze handelsakkoorden kunnen als bouwstenen dienen om later alsnog tot een regionaal handelsakkoord te komen.

China (*EU-China Investment Agreement*):

Sinds november 2013 is de Europese Commissie, op basis van een mandaat uit oktober 2013, met China in onderhandeling over een investeringsakkoord. Het doel is om een kwalitatief hoogwaardig akkoord te sluiten, waarbij het gaat om het verzekeren van markttoegang op het gebied van investeringen, transparantie, duurzaamheidsafspraken en het beschermen van investeringen met een nieuw investeringsbeschermingsmechanisme volgens de nieuwe EU-benadering. De 26 bestaande bilaterale investeringsbeschermingsovereenkomsten tussen de EU-lidstaten en China zullen uiteindelijk vervangen worden door dit diepgaand EU-investeringsakkoord. De 20e onderhandelingsronde vond plaats van 25 tot 27 februari 2019 in Brussel. Een verslag van de onderhandelingsronde heeft de Commissie gepubliceerd op haar website.⁷ De volgende ronde staat tentatief gepland voor juni 2019 in Beijing, maar exacte data zijn nog niet bekend.

De Raad heeft de Commissie in december 2005 gemachtigd voor het voeren van onderhandelingen over een *Partnership and Cooperation Agreement*. Deze onderhandelingen zijn gestart in 2007, maar zijn in 2011 vastgelopen vanwege het verschil in de verwachtingen tussen beide partijen.

⁴ <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1490>

⁵ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/june/tradoc_156920.pdf

⁶ De volgende landen zijn lid van de ASEAN: Brunei Darussalam, Cambodja, Indonesië, Laos, Maleisië, Myanmar/Birma, de Filipijnen, Singapore, Thailand en Vietnam.

⁷ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2019/march/tradoc_157772.pdf

Filipijnen (*EU-Philippines Free Trade Agreement*):

In december 2015 zijn de onderhandelingen over een handelsakkoord tussen de EU en de Filipijnen aangekondigd. De Raad heeft eind 2015 ingestemd met een Voorzitterschapsnotitie voor de start van de onderhandelingen. Deze notitie vormt een aanvulling op het mandaat van de Raad aan de Europese Commissie voor de onderhandelingen over een regionaal handelsakkoord met de ASEAN-regio uit 2007. De tweede onderhandelingsronde vond plaats van 13 tot en met 17 februari 2017. De Europese Commissie heeft het verslag van deze ronde op haar website gepubliceerd.⁸ Op dit moment is nog geen volgende onderhandelingsronde gepland.

India (*India-EU Free Trade Agreement*):

De EU en India onderhandelen sinds 2007 over een handels- en investeringsakkoord. Sinds de zomer van 2013 liggen de onderhandelingen stil. Na verschillende pogingen om de *EU-India Free Trade Agreement* onderhandelingen te heropenen, is in juni 2018 besloten de onderhandelingen voorlopig niet te herstarten wegens een blijvend gebrek aan een gelijk ambitieniveau. De Commissie blijft de strategische dialoog met India voortzetten om de onderhandelingen in de toekomst te kunnen heropenen. Bovendien onderzoekt de Europese Commissie de mogelijkheid voor een separaat investeringsakkoord. Momenteel is er nog geen zicht op een herstart van de onderhandelingen.

Indonesië (*Indonesia-EU Comprehensive Economic Partnership Agreement (CEPA)*):

De Raad heeft op 18 juli 2016 ingestemd met een Voorzitterschapsnotitie voor de start van de onderhandelingen over een handelsakkoord tussen de EU en Indonesië. Deze notitie vormt een aanvulling op het bestaande ASEAN-mandaat uit 2007. Van 11 tot 15 maart 2019 vond de zevende onderhandelingsronde plaats in Brussel. Tijdens deze ronde is onder andere voortgang geboekt in besprekingen over investeringen en sanitaire en fytosanitaire maatregelen. Ook is bijna overeenstemming op technisch niveau over het hoofdstuk ten aanzien van douane en handelsfacilitatie. Het verslag van deze ronde is te vinden op de website van de Europese Commissie.⁹ De volgende onderhandelingsronde zal naar verwachting voor de zomer plaatsvinden.

Irak (*Partnership and Cooperation Agreement*):

Het *EU-Iraq Partnership and Cooperation Agreement* uit 2012 biedt een basis voor samenwerking op handelsgebied. Omdat een aantal EU-lidstaten de ratificatie nog niet heeft afgerond, worden de handelsbepalingen van het akkoord sinds augustus 2012 voorlopig toegepast. Nederland heeft het akkoord in 2013 geratificeerd.

Japan (*EU-Japan Economic Partnership Agreement*):

De EU en Japan hebben vanaf 2013 onderhandeld over een handelsakkoord; op 8 december 2017 zijn die onderhandelingen afgerond. Op 18 april 2018 heeft de Europese Commissie voorstellen aan de Raad voorgelegd ter sluiting en ondertekening van het handelsakkoord. Ondertekening van het verdrag heeft op 17 juli 2018 plaatsgevonden tijdens de EU-Japan Top. In december jl. is het verdrag door het Europees

⁸ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/march/tradoc_155435.pdf

⁹ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/october/tradoc_157477.pdf

Parlement en door het Japanse Lagerhuis en Hogerhuis goedgekeurd. Het verdrag is op 1 februari jl. in werking getreden. Over het mechanisme voor de beslechting van geschillen tussen investeerders en staten wordt tussen Japan en de EU (nog) verder onderhandeld.

Naar aanleiding van het EU-Japan EPA heeft de Europese Commissie op 24 januari jl. een «*adequacy decision*» genomen, waarmee is erkend dat in Japan een vergelijkbaar niveau van bescherming van persoonsgegevens en van privacy geldt als in de EU. In Japan is tegelijkertijd voor de EU een vergelijkbaar besluit genomen. Met die besluiten is de grootste zone ter wereld voor vrij verkeer van data ontstaan.

Jordanië (*Deep and Comprehensive Free Trade Agreement (DCFTA)*):

In 2002 is een associatieakkoord tussen de EU en Jordanië in werking getreden. Afschaffing van de invoertarieven is na een transitieperiode van twaalf jaar gerealiseerd. In 2007 trad een aanvullend akkoord in werking voor liberalisatie van handel in landbouwproducten. In 2011 kreeg de Europese Commissie een mandaat om te onderhandelen over verbreding en verdieping van het akkoord, met afspraken over onder meer handel in diensten en investeringen. Er is voorlopig nog geen eerste onderhandelingsronde gepland.

Kazachstan (*Enhanced Partnership and Cooperation Agreement (EPCA)*):

In december 2015 is het nieuwe akkoord ondertekend, gevolgd door voorlopige toepassing door de EU per 1 mei 2016. Kazachstan is lid van de Euraziatische Economische Unie (samen met Rusland, Armenië, Kirgizië en Wit-Rusland), daarom zijn er geen afspraken over tarief liberalisatie voor goederen in het akkoord opgenomen. Hier kan alleen met de Euraziatische Unie als geheel over onderhandeld worden. In 2011 zijn onderhandelingen van start gegaan tussen de Europese Commissie en Kazachstan over een hernieuwd *Partnership and Cooperation Agreement (PCA)*. In 2014 zijn de onderhandelingen na acht onderhandelingsrondes afgerond. De Raad van State heeft zijn advies gegeven over het akkoord. Op 29 oktober 2018 is het memorie van toelichting samen met het akkoord ter goedkeuring naar de Tweede Kamer en Eerste Kamer gestuurd. De Tweede Kamer heeft dit tijdens de plenaire behandeling op 7 februari 2019 aangenomen, waarna de Eerste Kamer op 5 maart 2019 heeft ingestemd.

Kirgizië (*Enhanced Partnership Cooperation Agreement*)

De samenwerking tussen de EU en Kirgizië is vastgelegd in een *Partnership and Cooperation Agreement (PCA)*, dat in 1999 in werking is getreden. Deze samenwerking omvat drie pilaren: een politieke dialoog, economische samenwerking (inclusief ontwikkelingshulp vanuit de EU) en samenwerking op een aantal concrete beleidsterreinen, zoals technologie en cultuur. Daarnaast heeft Kirgizië preferentiële markttoegang tot de EU op grond van het «*APS+*»-stelsel (Algemeen Preferentieel Stelsel). Op 2 juni 2017 heeft de Commissie een aanbeveling aan de Raad gedaan voor het openen van de onderhandelingen voor het moderniseren van het PCA, inclusief een voorstel voor een mandaat. Hierin stelt de Commissie voor om de samenwerking op alle drie de pijlers te verdiepen. De Raad heeft het onderhandelingsmandaat op 9 oktober 2017 goedgekeurd. Onderhandelingen over het handelsdeel zijn op 28 februari 2018 van start gegaan. Ten aanzien van handel zijn de onderhandelingsstapen gemodelleerd op

het recent aangepaste akkoord met Kazachstan.¹⁰ Er is geen sprake van tarief liberalisatie, omdat daarover alleen met de Euraziatische douane-unie als geheel onderhandeld kan worden. Op 29-31 januari 2019 heeft de vijfde onderhandelingsronde over de handelsbepalingen plaatsgevonden in Bishkek.

Libanon (*Deep and Comprehensive Free Trade Agreement (DCFTA)*):

In 2006 trad een associatieakkoord tussen de EU en Libanon in werking. Sindsdien kunnen industriële goederen en de meeste landbouwproducten tariefvrij geïmporteerd worden in de EU. In 2011 kreeg de Commissie een mandaat om de onderhandelingen te beginnen over verbreding en verdieping van het akkoord. Er is echter geen zicht op opening van de onderhandelingen.

Maleisië (*Malaysia-EU FTA (MEUFTA)*):

De onderhandelingen over het handelsakkoord tussen de EU en Maleisië zijn in oktober 2010 begonnen. Het ASEAN-mandaat uit 2007 lag hieraan ten grondslag. De zevende, en tot nu toe laatste ronde, vond plaats in april 2012. Op dit moment is nog geen zicht op hervatting van de onderhandelingen.

Myanmar (*EU-Myanmar Investment Protection Agreement*):

In maart 2014 heeft de Raad een mandaat aan de Europese Commissie verleend en zijn de onderhandelingen tussen de EU en Myanmar over een investeringsbeschermingsakkoord begonnen. Het doel van de bilaterale investeringsovereenkomst met de EU is om investeringen te bevorderen ten behoeve van de sociaaleconomische ontwikkeling van Myanmar. Het akkoord zal hoofdstukken bevatten over transparantie, duurzame ontwikkeling, investeringsbescherming en geschillenbeslechting. Van 26 tot en met 27 april 2017 hebben technische besprekingen plaatsgevonden.¹¹ Er staat geen nadere onderhandelingsronde gepland.

Singapore (*European Union-Singapore Free Trade Agreement (EUSFTA)*):

Het EU-Singapore akkoord is op 18 oktober 2018 ondertekend. Het akkoord bestaat uit een handelsakkoord en een investeringsakkoord. Het akkoord biedt belangrijke kansen voor het bedrijfsleven en zal tevens een positieve impuls geven aan de bilaterale relatie tussen de EU en Singapore. Singapore heeft, net als Nederland, een bijzonder open economie. Singapore behoort tot de twintig belangrijkste exportmarkten van Nederland. Het investeringsakkoord bevat alle vernieuwende elementen van de EU-inzet voor investeringsbescherming. Het EU-investeringsakkoord met Singapore zal het bestaande investeringsakkoord tussen Nederland en Singapore vervangen. Het Europees Parlement heeft het EU-handelsakkoord en het EU-investeringsakkoord op 13 februari 2019 goedgekeurd. De EU en Singapore moeten nog afspraken implementeren inzake de bescherming van geografische indicaties in Singapore. Zodra daarover akkoord is bereikt, kan het handelsakkoord in werking treden. Het investeringsakkoord is een gemengd akkoord en kan pas in werking treden nadat het is geratificeerd door alle EU-lidstaten.

¹⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32016D0123>

¹¹ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/april/tradoc_155507.pdf

Syrië (Euro-Mediterranean Agreement Establishing an Association):

De bilaterale relatie is geregeld in een Samenwerkingsovereenkomst uit 1977, die in 1978 in werking trad. Onderhandelingen over een associatie-akkoord zijn afgerond in 2004, maar ondertekening is uitgebleven als gevolg van de interne politieke situatie in Syrië. Tevens heeft de EU in 2011 besloten handelsrestricties in te stellen in reactie op de gewelddadige onderdrukking door het Syrische regime van vreedzame demonstraties. Deze sancties zijn sindsdien regelmatig aangepast en uitgebreid.

Thailand (EU-Thailand Free Trade Agreement):

In februari 2013 zijn de onderhandelingen tussen de EU en Thailand gestart. Het ASEAN-mandaat uit 2007 vormt hiervoor de basis. De vierde onderhandelingsronde vond plaats van 8 tot en met 10 april 2014. Na de militaire coup in mei 2014 zijn de onderhandelingen stilgelegd. Conform de Raadsconclusies van 2017 worden de onderhandelingen slechts heropend op het moment dat er een democratisch gekozen regering aan de macht is. Nu op 24 maart 2019 democratische verkiezingen zijn gehouden, staat de EU ervoor open om de mogelijkheid tot heropenen van de onderhandelingen te bespreken.

Vietnam (EU-Vietnam Free Trade Agreement):

Het akkoord bestaat uit een handelsakkoord en een investeringsakkoord. Ondertekening van het handelsakkoord door beide verdragspartijen (EU en Vietnam) zal naar verwachting nog voor de zomer in 2019 plaatsvinden. Vervolgens dient het Europees Parlement beide akkoorden goed te keuren. Alvorens het investeringsakkoord in werking kan treden, dient het eerst nog door de nationale parlementen van de EU-lidstaten te worden goedgekeurd.

Na het handelsakkoord met Singapore is dit akkoord het tweede afgeronde akkoord in de regio op basis van het ASEAN-mandaat uit 2007. Het handelsakkoord is een veelomvattend en gebalanceerd akkoord. Wanneer het akkoord in werking treedt, worden bijna alle import- en exporttarieven op nul gesteld. De resterende tarieven worden geleidelijk afgebouwd. Het akkoord levert Europese exporteurs en investeerders daarmee verbeterde toegang tot de Vietnamese markt met ruim 90 miljoen consumenten. Bovendien bevat het akkoord een robuust duurzaamheids hoofdstuk. Het investeringsakkoord lijkt sterk op het investeringsakkoord van het EU-Singapore akkoord. Dit betekent dat het investeringsakkoord de gemoderniseerde EU-inzet voor investeringsbescherming bevat, zoals het *Investment Court System*.

C.3 Europa:

Andorra, Monaco en San Marino (één of meerdere Association Agreements):

De huidige relatie tussen de EU en de drie micro-staten Andorra, Monaco en San Marino is gebaseerd op een groot aantal afzonderlijke akkoorden. Sinds 8 maart 2015 wordt er onderhandeld om deze afzonderlijke akkoorden te integreren in bij voorkeur één associatieakkoord. De Raad heeft hiervoor op 4 december 2014 het mandaat verleend. Het doel is een significante verlaging van de handelsbarrières voor ondernemers uit Andorra, Monaco en San Marino, vergelijkbaar met de markttoegang voor EER-staten Noorwegen, IJsland en Liechtenstein. De onderhandelingen bevinden zich momenteel in de finale fase en de Raad heeft in december 2018 de hoop uitgesproken dat de onderhandelingen in het voorjaar van

2019 kunnen worden afgerond.¹² Nederland is voorstander van een zo goed mogelijke integratie van Andorra, Monaco en San Marino in de Europese interne markt; bij voorkeur door middel van één gezamenlijk associatieakkoord voor de drie micro-staten. Nederland wenst dat het aantal uitzonderingsbepalingen voor het vrij verkeer van goederen, diensten, personen en kapitaal zo veel als mogelijk wordt beperkt, en door de micro-staten grondig wordt onderbouwd.

Armenië (*Comprehensive and Enhanced Partnership Agreement, CEPA*):

Per 1 juni 2018 is de *Comprehensive and Enhanced Partnership Agreement* voorlopig in werking getreden. Op 26 februari 2017 bereikten de Europese Commissie en Armenië overeenstemming over dit akkoord. Op 24 november 2017 is het akkoord door beide partijen ondertekend. Deze CEPA vervangt het in 1999 in werking getreden *Partnership and Cooperation Agreement*. Armenië en de EU hadden als onderdeel van een associatieakkoord in 2013 reeds de onderhandelingen over een *Deep and Comprehensive Free Trade Agreement* (DCFTA) afgerond. Dit akkoord is nooit in werking getreden, vanwege het feit dat Armenië lid werd van de Euraziatische Economische Unie (de douane- unie van Rusland, Kazachstan, Armenië, Kirgizië en Wit-Rusland). Deze afspraken zijn onverenigbaar met de preferentiële markttoegang voor goederen tot de Europese markt die volgt uit het DCFTA. In de Kaderovereenkomst hebben de EU en Armenië geprobeerd op de overige terreinen zo veel mogelijk afspraken uit het DCFTA in stand te houden.

Azerbeidzjan (*Comprehensive Agreement*):

De huidige relatie tussen de EU en Azerbeidzjan is gebaseerd op een *Partnership and Cooperation Agreement* (PCA) uit 1996. Dit akkoord is in 1999 in werking getreden. Op 14 november 2016 heeft de Raad de Commissie en de Hoge Vertegenwoordiger het mandaat gegeven voor het voeren van de onderhandelingen voor een breed akkoord, ter vervanging van het PCA. De onderhandelingen zijn gestart op 7 februari 2017. De vijfde onderhandelingsronde over het handelsgedeelte van een nieuw akkoord vond plaats op 18-20 februari 2019 in Brussel.

Noorwegen (*Bilateral Agreement on Trade in Basic Agricultural Products*)

De EU, Noorwegen, IJsland en Liechtenstein zijn onderdeel van de Europese Economische Ruimte (EER). Dit faciliteert een interne markt voor goederen, diensten, kapitaal en werknemers. Handel in landbouwgoederen is echter uitgezonderd van de EER. Op grond van artikel 19 paragraaf 4 van de EER-overeenkomst dienen de partijen iedere twee jaar de handel in landbouwgoederen te evalueren, met als doel op termijn volledige marktintegratie. Op 18 november 2014 heeft de Raad een mandaat verleend aan de Commissie om met Noorwegen te onderhandelen over nieuwe tarief liberalisaties. Op 5 april 2017 is een principeovereenkomst bereikt tussen de EU en Noorwegen. Hierin is afgesproken dat de EU en Noorwegen voor 36 productcategorieën – zoals maïs voor diervoeder, diverse bessen en cider – hun wederzijdse invoerheffingen volledig afschaffen. Voor vlees, zuivelproducten, granen, groenten en sierplanten zal Noorwegen de EU additionele tariefcontingenten toekennen, bijvoorbeeld een aanvullend quotum van 1.600 ton voor runderen en 1.200 ton voor kaas. De EU zal Noorwegen onder meer een 700 ton quotum toekennen voor verschillende soorten kippenvlees. Het

¹² <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/12/11/council-conclusions-on-a-homogeneous-extended-single-market-and-eu-relations-with-non-eu-western-european-countries/>

akkoord zal worden geformaliseerd door een briefwisseling. Op 17 oktober 2017 heeft de Europese Commissie een voorstel voor een Raadsbesluit gedaan. Op 20 november 2017 heeft de Raad het Raadsbesluit 2017/2182 vastgesteld, waarmee de Raad haar akkoord geeft met deze briefwisseling. Op 17 april 2018 is ook het Europees Parlement akkoord gegaan. Op dit moment wordt er gewacht op formele goedkeuring door Noorwegen, waarna de tarief liberalisaties op korte termijn van kracht kunnen worden.

Oekraïne (*Deep and Comprehensive Free Trade Agreement*)

In juni 2014 sloten de EU en Oekraïne een associatieovereenkomst om economische en politieke samenwerking te bevorderen. Sinds 1 september 2017 is deze overeenkomst volledig in werking getreden. Na het afsluiten van het associatieakkoord is door Oekraïense producenten op onvoorziene wijze gebruik gemaakt van de mogelijkheid om een nieuw deelstuk (borstkap met vleugel) tariefvrij naar de EU te exporteren. De tarieflijnen (GN codes 13 70 en 14 70), zijn destijds niet opgenomen in de quotaregeling voor kippenvlees omdat de handel in deze restcategorieën pluimveevlees gering was. Door vervolgens deze nieuwe deelstukken pas binnen de EU, in Nederland en Slowakije, te bewerken tot kipfilet, vallen deze buiten de quotaregeling voor kipfilet. Hierdoor is de import van pluimveevlees uit Oekraïne vanaf 2016 fors toegenomen. Nederland heeft samen met andere lidstaten in de Raad steeds aangedrongen op een spoedige oplossing om de snel stijgende import te beperken. De Commissie heeft onderzocht welke mogelijkheden er waren om dit te bereiken. Uiteindelijk bleek dat een heronderhandeling van het handelsgedeelte van het associatieakkoord de enige optie was om de overmatige import aan banden te leggen. De Raad heeft op 20 december 2018 een besluit vastgesteld waarbij de Europese Commissie is gemachtigd om met Oekraïne te onderhandelen over de aanpassing van de bestaande tariefregeling voor vlees van pluimvee.¹³ De verwachting is dat de Europese Commissie op korte termijn een voorstel zal doen aan de Raad voor een besluit tot ondertekening van het bereikte akkoord. Dit besluit kan eventueel gepaard gaan met een besluit tot voorlopige toepassing van het akkoord, in afwachting van de uiteindelijke inwerkingtreding. Dit vereist aan EU-zijde enkel instemming van de Raad. Aan Oekraïense zijde moet het Oekraïense parlement de herziene overeenkomst goedkeuren.

Rusland (verdieping van het *Partnership and Cooperation Agreement* (PCA)):

De huidige relatie tussen de EU en Rusland is gebaseerd op een *Partnership and Cooperation Agreement* uit 1994, dat in 1997 in werking is getreden. In 2008 zijn onderhandelingen begonnen over modernisering en uitbreiding van het PCA op basis van een mandaat van de Raad. Vanaf 2010 wordt er vooral over handel en investeringen onderhandeld. In maart 2014 heeft de Raad besloten om de onderhandelingen te schorsen. De reden hiervoor was de annexatie van de Krim door Rusland en het conflict in Oost-Oekraïne.

Turkije (*Modernised Customs Union*):

Sinds 1995 vormen de Europese Unie en Turkije gezamenlijk een douane-unie. Op 23 december 2016 heeft de Europese Commissie een aanbeveling voor een mandaat gedaan aan de Raad om de douane-unie te moderniseren. Tevens wenst de Commissie de douane-unie uit te breiden met afspraken op het gebied van landbouw, handel in diensten en

¹³ <https://www.consilium.europa.eu/media/37732/st15794-en18.pdf>

overheidsaanbestedingen. Het is onwaarschijnlijk dat op korte termijn overeenstemming in de Raad wordt bereikt over vaststelling van het mandaat. Voor Nederland is het van belang dat modernisering van de douane-unie en verbetering van de rechtsstaat in Turkije hand in hand gaan.

Verenigd Koninkrijk (*Free trade agreement as part of a close partnership*)

Het Britse Lagerhuis heeft nog niet ingestemd met het terugtrekkingsakkoord. Tijdens de Europese Raad (ER) Artikel 50 op 10 april 2019 is de artikel 50 VEU termijn verlengd tot en met uiterlijk 31 oktober 2019, waarbij is afgesproken dat de ER Artikel 50 in juni 2019 de vooruitgang zal evalueren. Hierbij zal gelden dat de verlenging eerder wordt beëindigd (per de eerste van de volgende maand) als beide partijen het terugtrekkingsakkoord eerder ratificeren. Het is de onverminderde inzet van de regering dat het terugtrekkingsakkoord wordt geratificeerd en in werking kan treden. Het terugtrekkingsakkoord is de enige optie voor een ordelijk vertrek van het VK uit de EU en hierin zijn de Nederlandse belangen goed gewaarborgd. Daarnaast voorziet het terugtrekkingsakkoord in een overgangperiode. De overgangperiode geeft de EU27 en het VK de tijd om te onderhandelen over een of meerdere akkoorden over de toekomstige relatie en geeft burgers en bedrijven tijd om zich voor te bereiden op de situatie na het einde van de overgangperiode.

Over een vrijhandelsovereenkomst kan pas worden onderhandeld nadat het VK is teruggetrokken uit de EU. Dit vergt van de kant van de EU de vaststelling van een mandaat van de Raad op aanbeveling van de Commissie op grond van artikel 218 VWEU. Gezien de economische verwevenheid is de inzet van het kabinet dat de EU27 en het VK tot een ambitieuze en diepgaande toekomstige relatie komen. De politieke verklaring over het kader van de toekomstige betrekkingen die als bijlage bij het terugtrekkingsakkoord is gevoegd, biedt hiertoe een solide basis.

C.4 Noord-Amerika:

Canada (*Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA)*):

Het EU-handelsakkoord met Canada (CETA) is tijdens de EU-Canada Top van 30 oktober 2016 ondertekend. Op 15 februari 2017 heeft het Europees Parlement het akkoord goedgekeurd. De handelsafspraken in het akkoord worden sinds 21 september 2017 voorlopig toegepast. Daarnaast zijn de goedkeuringsprocessen in de EU-lidstaten opgestart. De Nederlandse CETA-goedkeuringswet is 5 maart 2019 naar de Tweede Kamer gestuurd. CETA treedt pas volledig in werking na ratificatie door Canada, de EU en de 28 EU-lidstaten.

Economisch Partnerschap met de landen in de Cariben (CARIFORUM-EU EPA):

Op basis van een mandaat uit 2002 zijn in hetzelfde jaar de onderhandelingen gestart met landen in Afrika, de Cariben en de Stille Oceaan (ACS-landen) over een Economisch Partnerschapsakkoord (EPA). De landen zijn verdeeld in zeven regio's, waarvan er vijf in Afrika liggen, één in de Cariben en één in de Stille Oceaan. In 2008 zijn de onderhandelingen over de CARIFORUM-EU EPA afgerond, waarna de goedkeuringsprocedures zijn gestart. De EPA wordt sinds 2008 voorlopig toegepast en Nederland heeft dit akkoord geratificeerd. De EPA treedt definitief in werking wanneer alle partijen hebben geratificeerd. Aan implementatie van het akkoord wordt gestaag gewerkt. Ook is een tweede vijfjaarlijkse

evaluatie in gang gezet. De volgende bijeenkomst van de gezamenlijke CARIFORUM-EU Raad vindt eind 2019 of in het eerste kwartaal van 2020 plaats.

Mexico (*Economic Partnership, Political Coordination and Cooperation (Global Agreement)*):

Op 23 mei 2016 heeft de Raad het onderhandelingsmandaat ten behoeve van de modernisering van het bestaande *EU-Mexico Global Agreement* uit 1997, dat sinds 2000 in werking is, goedgekeurd. Op 21 april 2018 is er een politiek akkoord bereikt tussen de Commissie en Mexico. Er wordt nu over de laatste openstaande punten gesproken o.a. over subcentrale aanbestedingsprocedures en intellectuele eigendomsrechten. Tevens vindt de juridische revisie van de tekst plaats. De verwachting is dat begin deze zomer een finaal akkoord kan worden gesloten tussen de Commissie en Mexico. Het betreft een «gemengd akkoord». Het akkoord zal daarom worden voorgelegd aan de EU-lidstaten ter ratificatie.

Het handels- en investeringsdeel van de *Global Agreement* zet in op 98% liberalisering van de handel in goederen. Voor Nederland is met name de tarief liberalisering van belang voor landbouwproducten zoals zuivel, pluimvee, eierproducten, bloembollen en granen. Ook richt het akkoord zich op het wegnemen van onnodige belemmeringen zoals niet-tarifaire obstakels. Voor geschillenbeslechting is Mexico akkoord gegaan met het voorstel van de EU voor de oprichting van het *Investment Court System*. Ten opzichte van de bestaande EU-Mexico overeenkomst zijn nu ook anti-corruptiebepalingen en een hoofdstuk over duurzame ontwikkeling opgenomen. Ook zal voor het eerst het maatschappelijk middenveld een rol krijgen in de monitoring van het akkoord.

Verenigde Staten:

De EU en de Verenigde Staten zijn in juli 2013 de onderhandelingen over het *Transatlantic Trade and Investment Partnership* (TTIP) gestart. Op 17 januari 2017 hebben de Europese Commissie en de *US Trade Representative* een gezamenlijk rapport opgesteld waarin beschreven staat welke voortgang er in de onderhandelingen is geboekt.¹⁴ De TTIP-onderhandelingen liggen sinds die tijd stil.

Op 15 april 2019 heeft de Raad twee mandaten om met de VS te onderhandelen aan de Europese Commissie verleend. Het gaat om (1) een mandaat voor onderhandelingen over een handelsakkoord beperkt tot tariefverlaging voor industriële goederen, inclusief visserij, en (2) een mandaat voor onderhandelingen over een akkoord met betrekking tot erkenning van elkaars conformiteitsbeoordeling.¹⁵ Met deze mandaten geeft de EU vervolg aan de verklaring tussen president Donald Trump en voorzitter van de Europese Commissie Jean-Claude Juncker van 25 juli 2018.¹⁶

¹⁴ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/january/tradoc_155242.pdf

¹⁵ <https://www.consilium.europa.eu/nl/press/press-releases/2019/04/15/trade-with-the-united-states-council-authorises-negotiations-on-elimination-of-tariffs-for-industrial-goods-and-on-conformity-assessment/>

¹⁶ http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-18-4687_en.htm

C.5 Oceanië:

Australië (EU-Australia Free Trade Agreement):

Het mandaat om te onderhandelen over een handelsakkoord tussen de EU en Australië is op 22 mei 2018 door de Raad vastgesteld.¹⁷ Er wordt onderhandeld over een handelsakkoord binnen de exclusieve competentie van de EU. Dit betekent dat investeringsbescherming hiervan is uitgesloten. Op 18 juni 2018 zijn de onderhandelingen tussen de EU en Australië officieel begonnen. Er hebben tot nu toe drie onderhandelingsrondes plaatsgevonden. De Commissie heeft de verslagen van de besprekingen gepubliceerd op haar website. De eerste formele onderhandelingsronde vond plaats van 2-6 juli 2018 in Brussel.¹⁸ De tweede onderhandelingsronde vond van 19 tot en met 23 november 2018 plaats in Canberra¹⁹. Ook de derde onderhandelingsronde vond plaats in Canberra, van 25-29 maart 2019.²⁰ De vierde ronde zal in de week van 1 juli 2019 plaatsvinden in Brussel.

Nieuw-Zeeland (EU-New Zealand Free Trade Agreement):

Het mandaat om te onderhandelen over een handelsakkoord tussen de EU en Nieuw-Zeeland is op 22 mei 2018 door de Raad vastgesteld.²¹ Op 21 juni 2018 zijn de onderhandelingen tussen de EU en Nieuw-Zeeland officieel begonnen. Er wordt onderhandeld over een handelsakkoord binnen de exclusieve competentie van de EU. Dit betekent dat investeringsbescherming hiervan is uitgesloten. Er hebben tot nu toe drie onderhandelingsrondes plaatsgevonden. De Commissie heeft de verslagen van de onderhandelingen gepubliceerd op haar website. De eerste onderhandelingsronde vond plaats van 16 tot en met 20 juli 2018.²² De tweede onderhandelingsronde vond plaats van 8 tot en met 12 oktober 2018 in Wellington.²³ De derde onderhandelingsronde vond plaats in de week van 18 februari 2019 in Brussel.²⁴ De vierde onderhandelingsronde zal in de week van 13 mei 2019 in Nieuw-Zeeland plaatsvinden.

Economisch Partnerschap met de landen in de Stille Oceaan (Pacific-EU EPA):

Op basis van een mandaat uit 2002 zijn in dat jaar de onderhandelingen gestart met landen in Afrika, de Cariben en de Stille Oceaan (ACS-landen) over een Economisch Partnerschapsakkoord (EPA). De onderhandelingen met de gehele Stille Oceaan regio over een regionale EPA zijn nog altijd gaande. Voor Papoea-Nieuw-Guinea, Fiji en Samoa is een interim-EPA van kracht. Samoa is sinds eind 2018 «minst ontwikkeld land»-af en trad per 1 januari 2019 tot de interim-EPA toe. Doel is dat deze interim-EPA uiteindelijk overgaat in de voorziene regionale EPA.

De Solomon-eilanden hebben medio november 2016 al toetreding gevraagd, maar het land had meer tijd nodig om aan de regels voor markttoegang te voldoen. Om volledige rechten- en contingentvrije toegang tot de EU-markt te behouden moeten zij tot de EPA toetreden. Op

¹⁷ <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/?fuseaction=list&n=10&adv=0&coteld=1&year=2017&number=472>

¹⁸ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/july/tradoc_157182.pdf

¹⁹ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/december/tradoc_157565.pdf

²⁰ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2019/april/tradoc_157864.pdf

²¹ <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/?fuseaction=list&n=10&adv=0&coteld=1&year=2017&number=469>

²² http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/july/tradoc_157183.pdf

²³ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2018/october/tradoc_157478.pdf

²⁴ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2019/march/tradoc_157715.pdf

23 oktober 2018 zijn de onderhandelingen tussen de EU en Solomon-eilanden afgesloten. Naar verwachting zullen de Solomon-eilanden in 2021 de categorie van minst-ontwikkelde landen ontgroeien. Tot die tijd zal het land onder het «everything-but-arms initiatief» blijven vallen. Binnen de EU zijn interne procedures gaande om de toetreding in werking te zetten. Inmiddels zijn ook de interne procedures gestart voor toetreding van Tonga tot deze interim-EPA. Medio 2019 vindt de 7e EU-Pacific EPA Trade Committee bijeenkomst plaats.

C.6 Zuid-Amerika:

Chili (modernisering associatieakkoord):

Het associatieakkoord tussen de EU en Chili kwam in 2002 tot stand en is in 2005 in werking getreden. De EU en Chili besloten in 2013 de mogelijkheden te verkennen om het handelsgedeelte van het bestaande associatieakkoord te moderniseren. Om de toegevoegde waarde, de omvang en de ambitie te verkennen werd in 2014 een gezamenlijke werkgroep opgericht. De Europese Commissie heeft in 2016 de stakeholders consultatie en het *scoping paper* afgerond. Op 13 november 2017 werd het onderhandelingsmandaat door de Raad goedgekeurd. Het mandaat is openbaar.²⁵ Er hebben tot nu toe vier onderhandelingsrondes plaatsgevonden, waarvan de laatste in april 2019.²⁶ De onderhandelingen zijn goed gestart maar verlopen onder de nieuwe Chileense regering minder voorspoedig. Met name op streekproducten, pluimvee en investeringsbescherming wordt weinig voortgang geboekt. Naar verwachting worden de onderhandelingen niet voor de verkiezingen van het Europees Parlement afgerond.

Colombia, Peru en Ecuador (EU-Colombia/Peru/Ecuador Free Trade Agreement):

De onderhandelingen tussen de EU en de Andesgemeenschap (Bolivia, Colombia, Ecuador en Peru) over een associatieovereenkomst zijn in juni 2007 van start gegaan op basis van een mandaat uit april 2007. Deze onderhandelingen zijn in juni 2008 stilgelegd. In januari 2009 werden, op basis van een nieuw mandaat, onderhandelingen over een meerpartijen-overeenkomst hervat met Colombia, Ecuador en Peru. Na vier rondes schorste Ecuador zijn deelname aan de besprekingen. De onderhandelingen werden met Colombia en Peru in mei 2010 succesvol afgesloten. Voorlopige toepassing geldt met Peru per maart 2013 en met Colombia per augustus 2013. Vanaf 2014 vonden tussen de EU en Ecuador onderhandelingen plaats over een protocol van toetreding. De onderhandelingen zijn op 17 juli 2014 afgerond. Per 1 januari 2017 wordt dit akkoord met Ecuador voorlopig toegepast. Op 14 december 2018 heeft de ministerraad ingestemd met het opstarten van de stilzwijgende goedkeuringsprocedure inzake het toetredingsprotocol Ecuador bij de Handels-overeenkomst. De stukken zijn medio januari naar de Raad van State gestuurd ter advisering.

²⁵ <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/chile/>

²⁶ Het verslag van de laatste onderhandelingsronde en de EU tekstvoorstellen zijn beschikbaar op de website van de Europese Commissie: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/chile/>

Mercosur (Comprehensive Free Trade Agreement als onderdeel van Association Agreement):

In 2000 zijn de EU en Mercosur gestart met onderhandelingen over een associatieakkoord met als onderdeel daarvan een handelsakkoord.²⁷ In 2004 werden de onderhandelingen stilgelegd en in 2010 zijn deze hervat. Tussen 2012 en 2015 lagen de onderhandelingen wederom stil. Op 11 mei 2016 hebben de EU en Mercosur markttoegangsvoorstellen uitgewisseld en sindsdien hebben meerdere onderhandelingsrondes plaatsgevonden, waaronder in juni, juli en september 2018.

Het lukte niet tot een akkoord te komen voor de Braziliaanse verkiezingen in oktober 2018. Openstaande punten blijven markttoegang voor zuivel, auto's en auto-onderdelen, maritieme diensten en bescherming van geografische aanduidingen. Andersom hoopt Mercosur op een betere markttoegang voor rundvlees. De Europese Commissie heeft aangegeven zich in te blijven zetten en hoopt nog dit jaar, voor het aftreden van de huidige Commissie, tot een akkoord te komen. Sinds het aantreden van de nieuwe Braziliaanse president Bolsonaro benadrukt de Europese Commissie meer dan voorheen het belang van goede afspraken op het gebied van milieu. De laatste onderhandelingsronde vond plaats van 11 tot en met 15 maart 2019. In de week van 13–17 mei vond een overleg plaats. Een volgende onderhandelingsronde staat nog niet gepland. De EU-tekstvoorstellen en verslagen van de onderhandelingsrondes staan online.²⁸

D. Nederlandse investeringsakkoorden

Tijdens het Algemeen Overleg Modeltekst Investeringsakkoorden van 20 februari 2019 heeft de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking toegezegd om uw Kamer via de kwartaalrapportage te informeren over lopende onderhandelingen over Nederlandse investeringsakkoorden. Met deze toevoeging aan de kwartaalrapportage handelsakkoorden wordt voldaan aan deze toezegging.

Eerste gesprekken zijn gevoerd met Ecuador (29 en 30 april jl.), Argentinië (2 en 3 mei jl.) en Burkina Faso (2 en 3 mei jl.). De gesprekken verliepen in positieve en constructieve sfeer. Ecuador en Argentinië staan open voor een heronderhandeling van het bestaande investeringsakkoord op basis van de Nederlandse modeltekst. Het oude investeringsakkoord met Burkina Faso is beëindigd per 1 januari 2019. Burkina Faso en Nederland hebben de wens uitgesproken om een nieuw modern investeringsakkoord te sluiten. Burkina Faso heeft met interesse kennisgenomen van de Nederlandse modeltekst en zal een eigen inzet opstellen.

²⁷ De volgende landen zijn lid van Mercosur: Argentinië, Brazilië, Paraguay, Uruguay en Venezuela. Het lidmaatschap van Venezuela is op 1 december 2016 geschorst. Het land is niet betrokken bij de onderhandelingen.

²⁸ <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/eu-mercosur-association-agreement/>